

فضائل ماه مبارک رمضان

<?xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

«رمضان» در لغت از «رمضاء» به معنای شدت حرارت گرفته شده و به معنای سوزانیدن می‌باشد. (1) چون در این ماه گناهان انسان بخشیده می‌شود، به این ماه مبارک رمضان گفته اند. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) می‌فرماید: «إِنَّمَا سُمِّيَ الرَّمَضَانُ لِإِنَّهُ يُرْمَضُ الذُّنُوبُ؛» (2) ماه رمضان به این نام خوانده شده است، زیرا گناهان را می‌سوزاند. رمضان نام یکی از ماه های قمری و تنها ماه قمری است که نامش در قرآن آمده است و یکی از چهار ماهی است که خداوند متعال جنگ را در آن حرام کرده است. (مگر جنبه دفاع داشته باشد). در این ماه کتاب‌های آسمانی قرآن کریم، انجیل، تورات، صحف و زبور نازل شده است. (3) این ماه در روایات اسلامی ماه خدا و میهمانی امت پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) خوانده شده و خداوند متعال از بندگان خود در این ماه در نهایت کرامت و مهربانی پذیرایی می‌کند؛ پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) می‌فرماید: «ماه رجب ماه خدا و ماه شعبان ماه من و ماه رمضان، ماه امت من است، (4) هر کس همه این ماه را روزه بگیرد بر خدا واجب است که همه گناهانش را ببخشد، بقیه عمرش را تضمین کند و او را از تشنگی و عطش دردناک روز قیامت امان دهد.» (5) این ماه، در میان مسلمانان از احترام، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار و ماه سلوک روحی آنان است و مؤمنان با مقدمه سازی و فراهم کردن زمینه های معنوی در ماه های رجب و شعبان هر سال خود را برای ورود به این ماه شریف و پربرکت آماده می‌کنند، و با حلول این ماه با شور و اشتیاق و دادن اطعام و افطاری به نیازمندان، شب‌زنده‌داری و عبادت، تلاوت قرآن، دعا، استغفار، دادن صدقه، روزه‌داری و... روح و جان خود را از سرچشمه فیض الهی سیراب می‌کنند.

فضائل ماه رمضان

گرچه ذکر تمام فضائل ماه مبارک رمضان از حوصله این مقال خارج است؛ ولی پرداختن و ذکر برخی از فضائل آن از نظر قرآن و روایات اسلامی خالی از لطف نیست.

1. برترین ماه سال

ماه مبارک رمضان به جهت نزول قرآن کریم در آن و ویژگی های منحصری که دارد در میان ماه های سال قمری برترین است؛ قرآن کریم می فرماید : «ماه رمضان ماهی است که قرآن برای هدایت انسان ها در آن نازل شده است.» (6)

پیامبر گرامی (صلی الله علیه وآله) درباره ماه رمضان می فرماید : «ای مردم! ماه خدا با برکت و رحمت و مغفرت به شما روی آورد، ماهی که نزد خدا از همه ماه ها برتر و روزهایش بر همه روزها و شب هایش بر همه شب ها و ساعاتش بر همه ساعات برتر است، ماهی است که شما در آن به میهمانی خدا دعوت شده و مورد لطف او قرار گرفته اید، نفس های شما در آن تسبیح و خوابتان در آن عبادت، عملتان در آن مقبول و دعائتان در آن مستجاب است.... بهترین ساعاتی است که خداوند به بندگانظر رحمت می کند....» (7)

2. نزول کتب آسمانی

در این ماه تمام کتب بزرگ آسمانی مانند : قرآن کریم، تورات، انجیل، زبور، صحف در این ماه نازل شده است. حضرت امام صادق (علیه السلام) می فرماید : «کل قرآن کریم در ماه رمضان به بیت المعمور نازل شد، سپس در مدت بیست سال بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) و صحف ابراهیم در شب اول ماه رمضان و تورات در روز ششم ماه رمضان، انجیل در روز سیزدهم ماه رمضان و زبور در روز هیجدهم ماه رمضان نازل شد.» (8)

3. توفیق روزه

در ماه رمضان خداوند متعال توفیق روزه داری را به بندگان داده است؛ «پس هر که ماه (رمضان) را درک کرد، باید روزه بگیرد.» (9)

انسان افزون بر جنبه مادی و جسمی، دارای بُعد معنوی و روحی هم هست و هر کدام در رسیدن به کمال مطلوب خود، برنامه های ویژه را نیاز دارند، یکی از برنامه ها برای تقویت و رشد بُعد معنوی، تقوا و پرهیزگاری است؛ یعنی اگر انسان بخواهد خودش را از جنبه معنوی رشد و پرورش دهد و به طهارت و کمال مطلوب برسد، باید هوای نفس خود را مهار کند و موانع رشد را یکی پس از دیگری بر دارد و خود را سرگرم لذت ها و شهوات

جسمی نکند. یکی از اعمالی که در این راستا مؤثر و مفید است روزه‌داری است، قرآن کریم می‌فرماید: «... ای افرادی که ایمان آورده‌اید! روزه بر شما نوشته شد، همان گونه که بر پیشینیان از شما نوشته شده، تا پرهیزگار شوید.» (10)

برخی از فواید و فضائل روزه

الف. تقویت تقوا و پرهیزگاری اخلاص؛ (11) امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: خداوند متعال فرموده: «روزه از من است و پاداش آن را من می‌دهم.» (12)

حضرت فاطمه (س) می‌فرماید: «خداوند روزه را برای استواری اخلاص، واجب فرمود.» (13)

ب. مانع عذاب‌های دنیوی و اخروی امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: «روزه روده را باریک می‌کند گوشت را می‌ریزد و از گرمای سوزان دوزخ دور می‌گرداند.» (14)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) می‌فرماید: «روزه سپری در برابر آتش است.» (15)

ج. آرامش روان و جسم روزه داری روح و روان و قلب و دل و نیز جسم را آرامش داده و باعث سلامتی روح و تندرستی جسم می‌شود.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) می‌فرماید: «روزه بگیری تا سالم بمانی.»

باز می‌فرماید: «معه خانه تمام دردها و امساک (روزه) بالاترین داروهاست.» (16)

حضرت امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: «روزه و حج آرام‌بخش دل هاست.» (17)

حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید: «خداوند بندگان مؤمن خود را به وسیله نمازها و زکات و حدیث در روزه‌داری روزه‌های واجب (رمضان) برای آرام کردن اعضا و جوارح آنان، خشوع دیدگانش و فروتنی جان‌هایشان و خضوع دل‌هایشان حفظ می‌کنند.» (18)

امروزه در علم پزشکی و از نظر بهداشت و تندرستی نیز در جای خود ثابت شده که روزه‌داری تأثیرهای فراوانی بر آرامش روح و روان و سلامتی جسم و بدن دارد، دفع چربی‌های مزاحم، تنظیم فشار، قند خون، و... نمونه آن است. (19)

د. مانع نفوذ شیطان امام علی (علیه السلام) به پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) عرض کرد: «یا رسول الله! چه چیزی شیطان را از ما دور می‌کند؟ پیامبرگرامی (صلی الله علیه وآله) فرمود: روزه چهره او را سیاه می‌کند و صدقه پشت او را می‌شکند.» (20)

بنابراین، روزه مانع نفوذ شیطان‌های جنی و انسی شده و وسوسه‌های آنان را خنثی می‌کند.

ه. مساوات بین غنی و فقیر انسان روزه‌دار در هنگام گرسنگی و تشنگی، فقرا و بینوایان را یاد می‌کند و در نتیجه به کمک آن‌ها می‌شتابد. حضرت امام حسن عسگری (علیه السلام) درباره علت وجوب روزه می‌فرماید: «تا توانگر درد گرسنگی را بچشد و در نتیجه به نیازمند کمک کند.» (21)

و. احیاء فضائل اخلاقی حضرت امام رضا (علیه السلام) درباره علت وجوب روزه می‌فرماید: «تا مردم رنج گرسنگی و تشنگی را بچشند و به نیازمندی خود در آخرت پی‌ببرند و روزه‌دار بر اثر گرسنگی و تشنگی خاشع، متواضع و

فروتن، مأجور، طالب رضا و ثواب خدا و عارف و صابر باشد و بدین سبب مستحق ثواب شود،... روزه موجب خودداری از شهوات است، نیز تا روزه در دنیا نصیحت‌گر آنان باشد و ایشان را در راه انجام تکالیفشان رام و ورزیده کند و راهنمای آنان در رسیدن به اجر باشد و به اندازه سختی، تشنگی و گرسنگی که نیازمندان و مستمندان در دنیا می‌چشد پی ببرند و در نتیجه، حقوقی که خداوند در دارایی‌هایشان واجب فرموده است، به ایشان بپردازند...» (22)

و

4. وجود شب قدر

در این ماه شب قدر از شب‌هایی که برتر از هزار ماه است و فرشتگان در این شب به اذن خدا فرود می‌آیند و جمیع مقدرات بندگان را در طول سال تعیین می‌کنند (23) و وجود این شب در این ماه مبارک نعمت و موهبتی الهی بر امت پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) است و مقدرات یک سال انسان‌ها (حیات، مرگ، رزق و...) براساس لیاقت‌ها و زمینه‌هایی که خود آنها به وجود آورده‌اند تعیین می‌شود و انسان در چنین شبی با تفکر و تدبیر می‌تواند به خود آید و اعمال یک سال خود را ارزیابی کند و با فراهم آوردن زمینه مناسب بهترین سرنوشت را برای خود رقم زند. (24)

حضرت امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «تقدیر مقدرات در شب نوزدهم و تحکیم آن در شب بیست و یکم و امضاء آن در شب بیست و سوم است.» (25)

5. بهار قرآن

نظر به این‌که قرآن کریم در ماه مبارک رمضان نازل شده و تلاوت آیات آن در این ماه فضیلت بسیاری دارد، در روایات اسلامی، از ماه رمضان به عنوان بهار قرآن یاد شده است؛ چنان‌که حضرت امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: «هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن ماه رمضان است.» (26)

یک نکته! بدیهی است فضائل و ثواب‌هایی که برای ماه مبارک رمضان و روزه‌داری ذکر شده و به برخی از آن‌ها اشاره شد، از آن کسانی است که حقیقت آن را درک کنند و به محتوای آن عمل و در گفتار و کردار به کار گیرند و به آن‌ها جامه عمل بپوشانند. چنان در روایات اسلامی برای روزه‌داری آدابی ذکر شده و کسانی که صرفاً تلاوت قرآن می‌کنند، ولی به آیات و احکام آن عمل نمی‌کنند و یا آن که از روزه‌داری تنها رنج گرسنگی و تشنگی را می‌کشند و بوسیله گناه، تأثیر روزه را از بین می‌برند و ماه مبارک رمضان و فضای معنوی آن تأثیری بر اشخاصی بر جای نمی‌گذارد، مورد نکوهش قرار گرفته‌اند.

چنان‌که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به زنی که با زبان روزه کنیز خود را دشنام می‌داد فرمود : «چگونه روزه‌داری و حال آن‌که کنیزت را دشنام می‌دهی؟! روزه فقط خودداری از خوردن و آشامیدن نیست، بلکه خداوند آن را علاوه بر این دو، مانع کارها و سخنان زشت که روزه را بی‌اثر می‌کنند قرار داده است، چه اندکند روزه‌داران و چه بسیاری کسان که گرسنگی می‌کشند.» (27)

حضرت امام سجاد (علیه السلام) در دعای حلول ماه رمضان به درگاه خداوند عرض می‌کند : «به وسیله روزه این ماه یاریمان ده تا اندام‌های خود را از معاصی تو نکه داریم و آن‌ها را به کارهایی گیریم که خشنودی تو را فراهم آورد، تا با گوش‌هایمان سخنان بی‌هوده نشنویم و با چشمانمان به لهو و لعب نشتابیم و تا دستمانمان را به سوی حرام نگشاییم و با پاهایمان به سوی آن‌چه منع شده ره نسپاریم و تا شکم‌هایمان جز آن‌چه را تو حلال کرده‌ای در خود جای ندهد و زبان‌هایمان جز به آن‌چه تو خبر داده‌ای و بیان فرموده‌ای گویا نشود...» (28)

بنابراین، در ماه مبارک باید تمام اعضا و جوارح را از حرام دور نگه داشت و با اخلاص، توکل و توسل از اهل‌بیت (علیه السلام) و عمل به دستورها و احکام قرآن کریم و دوری از گناهان، انجام توبه نصوح و واقعی، عبادت، شب‌زنده‌داری، درک فضیلت شب قدر و... فضیلت ماه مبارک رمضان را درک کرد و از آن در راستای رسیدن به کمال حرکت کرد و باید در این ماه به گونه‌ای خودسازی کرد که با اتمام ماه مبارک تأثیر و فواید آن در روح و جان افراد باقی باشد و اثر آن تا ماه رمضان سال بعد ماندگار باشد.

پی نوشت ها :

1. مفردات الفاظ القرآن، راغب اصفهانی، ص 209، دارالکتب العربی، بیروت.
2. بحارالانوار، علامه مجلسی، ج 55، ص 341، مؤسسه الوفاء، بیروت.
3. ر.ک : الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، ج 2، ص 628، دارالکتب الاسلامیة، تهران.
4. وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، ج 2، ص 628، دارالکتب الاسلامیة، تهران.
5. وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، ج 2، ص 628، دارالکتب الاسلامیة، تهران.
6. سوره بقره، آیه 185.
7. ر.ک : وسائل الشیعه، همان، ج 10، ص 313.
8. ر.ک : الکافی، همان، ج 2، ص 628.
9. سوره بقره، آیه 185.
10. سوره بقره، آیه 183.
11. همان.
12. میزان الحکمة، محمد محمدی‌ری‌شهری، ترجمه : حمیدرضا شیخی، ج 7، ص 3207، مؤسسه دارالحديث، قم.
13. همان، ص 3209.
14. همان.
15. همان.
16. همان.
17. همان.
18. همان.

19. تفسیر نمونه، آیت‌الله مکارم شیرازی و دیگران، ج 1، ص 631، دارالکتب الاسلامیة، تهران.
 20. مستدرک الوسائل، محدث نوری، ج 7، ص 154، مؤسسه آل‌البیت، قم.
 21. میزان الحکمة، همان.
 22. همان، ص 3209.
 23. سوره قدر، آیه 1 - 5.
 24. تفسیر المیزان، علامه طباطبائی، ج 18، ص 132؛ ج 19، ص 90، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، قم.
 25. وسائل الشیعه، همان، ج 10، ص 354.
 26. وسائل الشیعه، همان، ج 6، ص 203.
 27. الکافی، همان، ج 4، ص 87.
 28. الصحیفة السجادیة، امام سجاد (علیه السلام) ص 186، دفتر نشر الهادی، قم.
- مرکز فرهنگ و معارف قرآن